

Петрушка А. І.

Національний університет «Львівська політехніка»

**«ПРОБЛЕМНІ ЗОНИ» ВІТЧИЗНЯНОЇ НАУКОВОЇ ПЕРІОДИКИ
ТА ІНТЕГРАЦІЯ У СВІТОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР**

Метою роботи є ідентифікація й аналіз невідповідностей представлення вітчизняного наукового контенту вимогам авторитетних міжнародних баз даних наукових цитувань Scopus та Web of Science. Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі завдання: визначити критерії для ідентифікації невідповідностей наукових журналів вимогам Scopus та Web of Science; здійснити групування ідентифікованих невідповідностей за принципами організації та функціонування наукового журналу; провести стратифікацію груп невідповідностей за їхньою поширеністю. Методологія дослідження полягає у використанні загальнонаукових та спеціальних методів: аналізу, синтезу, контент-аналізу, статистичного методу, методу групування та стратифікації. Застосування цих методів дало змогу ідентифікувати типові невідповідності представлення вітчизняної періодики, згрупувати їх відповідно до принципів організації та функціонування наукового журналу та стратифікувати відповідно до їхньої поширеності. Наукова новизна дослідження полягає у проведенні класифікації невідповідностей за системою концептуальних принципів організації та функціонування наукових журналів: загальними принципами редакційної політики наукового журналу, принципами організації контенту та принципами проєктування вебсайту. Важливим показником репрезентативності наукового контенту є його включення до авторитетних спеціалізованих ресурсів, зокрема до баз даних наукових цитувань Scopus та Web of Science. Контент-аналіз наукових видань Львівської політехніки дозволив ідентифікувати типові невідповідності вітчизняної наукової періодики вимогам Scopus та Web of Science, згрупувати їх за принципами організації та функціонування наукових журналів. За кількістю ідентифікацій в аналізованій групі видань усі невідповідності стратифіковано на три рівні поширеності (низький, середній та високий). Формування принципів організації та функціонування наукових журналів з урахуванням ідентифікованих невідповідностей дозволить редакційним колегіям наукових видань самостійно реалізовувати їх просування в міжнародний науковий інформаційний простір.

Ключові слова: база даних наукових цитувань, контент, науковий журнал, Scopus, Web of Science.

Постановка проблеми. Важливою умовою для успішної інтеграції у світовий науковий інформаційний простір є узгодження вітчизняної наукової періодики з міжнародними стандартами видавничої діяльності. Динаміка інтеграційних процесів може бути простежена на основі статистики включення наукових журналів до авторитетних баз даних наукових цитувань Scopus та Web of Science. Зокрема, за даними Scimago Journal Rank, станом на квітень 2020 р. кількість вітчизняних видань у Scopus зросла порівняно з 1999 р. від 19 до 65 найменувань. Проте, незважаючи на позитивну динаміку, темпи нарощення кількості вітчизняного контенту є порівняно невисокими. Усередньому приріст кількості українських наукових журналів у Scopus за рік становить 2 найменування. Для порівняння, з 1999 р. кількість польських журналів у базі даних Scopus зросла від 137 до 429 найменувань, а середньорічний приріст кількості поль-

ської періодики становить 13 найменувань журналів. У цьому контексті надзвичайної актуальності набуває проблема ідентифікації «проблемних зон» вітчизняної наукової періодики для формування якісної стратегії організації та функціонування наукових журналів для їх просування в міжнародний науковий інформаційний простір.

Постановка завдання. Метою роботи є ідентифікація й аналіз невідповідностей представлення вітчизняного наукового контенту вимогам авторитетних міжнародних баз даних наукових цитувань Scopus та Web of Science. Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі завдання: визначити критерії для ідентифікації невідповідностей наукових журналів вимогам Scopus та Web of Science; здійснити групування ідентифікованих невідповідностей за принципами організації та функціонування наукового журналу; провести стратифікацію груп невідповідностей за їхньою поширеністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтеграційні процеси в сучасній науці вже стали справжнім трендом. Наукова комунікація, що реалізується шляхом представлення науковій спільноті результатів досліджень, проходить водночас на міжгалузевому та міждержавному рівнях, що зумовлює формування єдиного світового наукового інформаційного простору. Незважаючи на інтенсифікацію представлення вітчизняного контенту на міжнародній науковій арені, українська наукова періодика все ще нашоухується на інтеграційні бар'єри. Зокрема, до таких бар'єрів відносимо галузевий, мовний, фінансовий, організаційний, кваліфікаційний.

Галузевий бар'єр полягає в тому, що є деякі сфери наукової діяльності, які ніколи не будуть добре інтегровані у Scopus і Web of Science. На відміну від досліджень у сфері технічних та природничих галузей, які однаково затребувані всією світовою спільнотою, цільова аудиторія гуманітарного контенту обмежується національною спільнотою, з якою пов'язаний предмет дослідження. Водночас варто зазначити, що в останні роки провідні світові наукометричні бази Scopus і Web of Science змінюють свої базові принципи на підтримку гуманітарного напрямку [8].

Мовне питання в інтеграційних процесах вітчизняної науки становить важливу проблему в аспекті презентаційної спроможності української мови у світовій науковій спільноті, а також можливої шкоди для становлення та розвитку вітчизняної наукової термінології через необхідність актуалізації наукового контенту англійською мовою [4].

Фінансовий аспект полягає в необхідності підтримки інтеграційних процесів на рівні державної політики. Наприклад, В'єтнам має найвищі тенденції до нарощення представлення наукового контенту в базах даних Scopus та Web of Science завдяки якій державній політиці, що реалізується шляхом формування спеціальних директив та потужної фінансової підтримки наукових досліджень [9].

Організаційний та кваліфікаційний аспекти успішного інтеграційного процесу полягають у необхідності формування потужної команди різнопрофільних фахівців – спеціалізованого наукового видавництва, та безперервного підвищення рівня їхньої кваліфікації у сфері публікаційної діяльності [5, с. 17; 7].

Важливим аспектом інтенсифікації інтеграційних процесів є диверсифікація присутності наукового контенту в мережі Інтернет, що дозволяє охопити якомога більшу цільову аудиторію [6, с. 346]. Науковий контент має не просто бути в інтернеті,

а входити до спеціалізованих ресурсів, використовувати систему цифрових ідентифікаторів публікацій і авторів, що дає можливість журналу не загубитися в інформаційному потоці, бути «видимим» для кола фахівців [5, с. 16]. Цьому сприяють радикальні зміни в системі наукової комунікації, пов'язані з появою та використанням електронної форми наукового журналу. Трансформація форми наукового журналу сприяє відкриттю нових перспектив в інформаційному забезпеченні науки, створенню принципово нових ресурсів, форм організації та напрямів дослідницької діяльності [3, с. 6]. Успіх журналу залежить від скоординованої роботи всіх учасників видавничого процесу [10, с. 211].

Виклад основного матеріалу. Результатом впровадження Науково-технічної бібліотекою Львівської політехніки послуги «Просування журналу в наукометричні бази даних» було розроблення алгоритму формування індивідуальних рекомендацій редакційним колегіям наукових видань для їх включення до баз даних наукових цитувань Scopus та Web of Science [2].

Загалом, з лютого 2018 р. було реалізовано співпрацю із 23 науковими виданнями, заснованими кафедрами та навчально-науковими інститутами Львівської політехніки, а також 2 виданнями, заснованими громадською організацією та науковим товариством. Базовими напрямками реалізації послуги є консультування з питань індексації журналів базами Scopus та Web of Science, контент-аналіз інформаційного представлення видань для ідентифікації невідповідностей офіційним вимогам Scopus та Web of Science з подальшим формуванням індивідуальних пакетів рекомендацій для усунення невідповідностей.

Протягом усього періоду реалізації послуги було здійснено контент-аналіз 16 видань Львівської політехніки, що охоплюють різні групи наукових дисциплін. Найбільшу частку аналізованих журналів становлять видання із суспільних наук (9 найменувань). Серед аналізованих журналів також наявні видання з технічних наук (4 найменування), природних наук (2 найменування) і 1 міждисциплінарне видання.

Ідентифікація невідповідностей проводилася за допомогою сформованої системи концептуальних принципів організації та функціонування наукових журналів: за загальними принципами редакційної політики наукового журналу, принципами організації контенту та принципами проектування вебсайту [1]. Перелік ідентифікованих та згрупованих невідповідностей аналізованих наукових журналів вимогам Scopus та Web of Science представлено на рис. 1.

Рис. 1. Невідповідності принципів організації та функціонування наукових журналів вимогам Scopus та WoS

За кількістю ідентифікованих невідповідностей найбільш численною є група, що стосується організації інформаційних блоків вебсайту наукового журналу, найменше невідповідностей ідентифіковано у групі, що пов'язана з організацією наукового контенту (рис. 2).

Розподіл поширеності невідповідностей за групами принципів організації та функціонування наукового журналу представлено на рис. 3.

Під поширеністю невідповідності розуміємо кількість її ідентифікацій в аналізованій вибірці наукових журналів. Відповідно до кількості ідентифікацій в аналізованих наукових журналах розрізняємо три рівні поширеності невідповідностей:

- низький рівень: до 5 ідентифікацій;
- середній рівень: 6–10 ідентифікацій;
- високий рівень: понад 10 ідентифікацій (таблиця 1).

У групі загальних засад редакційної політики всі невідповідності мають високий рівень поширеності. Найбільш поширеною в цій групі є невідповідність щодо незабезпечення географічного розмаїття автури та редакторів.

У групі організації наукового контенту високий рівень поширення виявлено в невідповід-

Рис. 2. Розподіл невідповідностей вимогам Scopus та WoS за принципами організації та функціонування наукового видання

ності щодо неповноти метаданих публікацій (назви, анотації, відомості про автора), немає їхнього дублювання англійською мовою. Невідповідності щодо незабезпечення описовості анотацій, відсутності списку цитувань у латинській транслітерації, неуніфікованості структури статей та представлення їхніх метаданих, недостатньої кількості публікацій англійською мовою (для полімовних журналів) мають низький рівень поширеності.

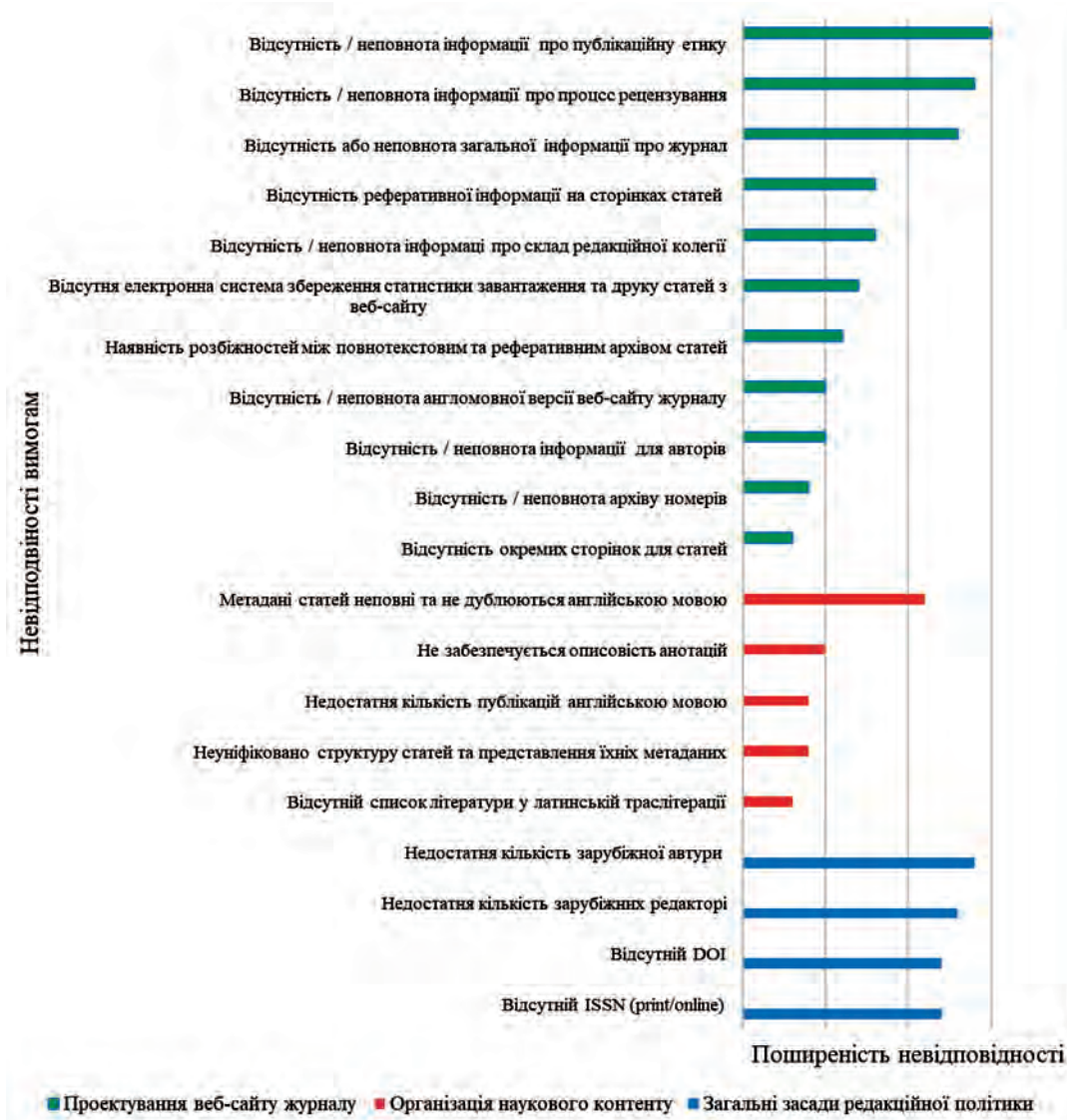

Рис. 3. Поширеність невідповідностей наукових журналів вимогам Scopus та WoS

У групі проектування вебсайту журналу високий рівень поширеності мають невідповідності щодо відсутності або неповноти інформаційного блоку про публікаційну етику та протидію недоброчесним практикам, інформаційного блоку про процедури рецензування та загальної інформації про журнал. Середній рівень поширеності таких невідповідностей, як: відсутність реферативної інформації на сторінках статей (назва, відомості про авторів, анотація, список цитувань, сторінковий інтервал); відсутність або неповнота інформаційного блоку про склад редакційної колегії; відсутність електронної системи збереження статистики завантаження та друку статей із вебсайту; наявність розбіжностей між повнотекстовим та реферативним архівами статей на сайті журналу. Невідповідності щодо відсутності або неповноти англійської версії вебсайту журналу (для полімовних або україномовних видань), інфор-

маційного блоку для авторів, загальної інформації про журнал, представлення архіву номерів, а також відсутності окремих сторінок для представлення статей мають низький рівень поширеності.

Висновки і пропозиції. Вітчизняна періодика зазнає динамічних трансформацій на шляху до інтеграції в міжнародний науковий інформаційний простір. Важливим показником репрезентативності наукового контенту є його включення до авторитетних спеціалізованих ресурсів, зокрема до баз даних наукових цитувань Scopus та Web of Science. В останні роки інтеграційні процеси значно інтенсифікувалися та набули позитивної динаміки. Водночас середнє значення щорічного приросту кількості українських наукових видань у Scopus та Web of Science є порівняно невисоким. Контент-аналіз наукових видань Львівської політехніки дозволив ідентифікувати, згрупувати

Рівні поширеності невідповідностей наукових журналів вимогам Scopus та WoS

Невідповідність	Рівні поширеності		
	низький	середній	високий
Відсутність / неповнота інформації про публікаційну етику			+
Відсутність / неповнота інформації про процес рецензування			+
Недостатня кількість зарубіжної автури			+
Відсутність / неповнота загальної інформації про журнал			+
Недостатня кількість зарубіжних редакторів			+
Відсутній DOI			+
Відсутній ISSN (print/online)			+
Метадані статей неповні та не дублюються англійською мовою			+
Відсутність реферативної інформації на сторінках статей		+	
Відсутність / неповнота інформації про склад редакційної колегії		+	
Відсутня електронна система збереження статистики завантаження та друку статей із вебсайту		+	
Наявність розбіжностей між повнотекстовим та реферативним архівами статей		+	
Відсутність / неповнота англійської версії вебсайту журналу	+		
Відсутність / неповнота інформації для авторів	+		
Не забезпечується описовість анотацій	+		
Не уніфіковано структуру статей та представлення їхніх метаданих	+		
Недостатня кількість публікацій англійською мовою	+		
Відсутність / неповнота архіву номерів	+		
Відсутність окремих сторінок для статей	+		
Відсутність списку літератури в латинській транслітерації	+		

та стратифікувати типові невідповідності вітчизняної наукової періодики вимогам Scopus та Web of Science. Формування принципів організації та функціонування наукових журналів з ураху-

ванням ідентифікованих невідповідностей дозволить редакційним колегіям наукових видань самостійно реалізовувати їх просування в міжнародний науковий інформаційний простір.

Список літератури:

1. Andrukhiv A., Petrushka A. Concept of scientific journal in conditions of integration into the international informational space. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. № 3. С. 16–23.
2. Petrushka A., Peleshchyshyn A. Algorithm for promotion of university editions into the scientometric databases. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 3. С. 44–53.
3. Андрєєва Л. Електронна періодика в системі наукової комунікації. *Феномен бібліотек у сучасному світі* : збірник наукових матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, 30 вересня 2020 р. Маріуполь : МДУ, 2020. Ч. 2. С. 3–6.
4. Богдан С., Тарасюк Т. Міжнародні стилі цитування – вектор інтеграційних процесів українських наукових видань. *ЛОГОС* : збірник наукових праць. 2020. Вип. 2. С. 118–122.
5. Вакаренко О. Сучасний науковий журнал: українські реалії. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2019. Вип. 16. С. 9–19.
6. Жабін А. Україна у наукометричних системах “Scopus” та “Web of Science”. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2019. Вип. 51. С. 336–354.
7. Кільченко А. Бібліометричні та наукометричні системи в науково-педагогічній діяльності. *Автоматизація та комп’ютерно-інтегровані технології у виробництві та освіті: стан, досягнення, перспективи розвитку* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 11–17 березня 2019 р. Черкаси : ЧНУ, 2019. С. 234–236.
8. Криштафович Л. Проблема «Наукометрія та українські гуманітарії»: шляхи вирішення (бібліотека ВНТУ на допомогу). Матеріали XLIX Науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, 27–28 квітня 2020 р. Вінниця : ВНТУ, 2020. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2020/paper/view/9918> (дата звернення: 03.12.2020).
9. Мусійчук В. Міжнародна інтеграція в’єтнамської науки : наукометричний аспект. *Східний світ*. 2019. № 4. С. 140–150.

10. Плеченко Н. Умови відповідності наукових журналів і збірників вимогам авторитетних наукометричних баз даних. *Поліграфічні, мультимедійні та web-технології* : тези доповідей IV Міжнародної науково-технічної конференції, 14–17 травня 2019 р. Харків. Т. 1. С. 210–212.

Petrushka A. I. “PROBLEM ZONES” OF DOMESTIC SCIENTIFIC PERIODICALS AND INTEGRATION INTO THE INTERNATIONAL INFORMATION SPACE

The aim of the work is to identify and analyze the inconsistencies of the presentation of domestic scientific content to the requirements of authoritative international citation databases Scopus and Web of Science. To achieve this goal, the tasks are: to determine the criteria for identifying inconsistencies of scientific journals with the requirements of Scopus and Web of Science; to carry out the grouping of identified inconsistencies according to the principles of organization and functioning of the scientific journal; to stratify groups of inconsistencies by their prevalence. The research methods are analysis, synthesis, content analysis, statistical methodology, grouping and stratification method. The application of these methods makes it possible to identify typical inconsistencies in the presentation of domestic periodicals, group them according to the main principles of organization and functioning of the scientific journal and stratification according to their prevalence. The scientific novelty of the study is the classification of inconsistencies according to the system of conceptual principles of organization and functioning of scientific journals: general principles of editorial policy of a scientific journal, principles of content organization and principles of website design. Conclusions. An important indicator of the representativeness of scientific content is its inclusion into authoritative specialized resources, in particular, into the citation databases Scopus and Web of Science. Content analysis of scientific editions of Lviv Polytechnic allowed to identify typical inconsistencies of domestic scientific periodicals with the requirements of Scopus and Web of Science and group them according to the principles of organization and functioning of scientific journals. According to the number of identifications in the analyzed set of editions, all inconsistencies were stratified into three levels of prevalence (low, medium and high). The formation of the principles of organization and functioning of scientific journals, taking into account the identified inconsistencies will allow the editorial boards to independently implement their promotion into the international scientific information space.

Key words: citation database, content, scientific journal, Scopus, Web of Science.